

## Ödem

Dr. Fatih Özeltin

Ödem, interstisyel alanda anormal sıvı toplanmasını ifade eder. Kendisini tuttuğu yerde şişlik şeklinde gösterir. Ödemli bir cilt ödemin derecesine göre daha parlak görülür. Altta sert bir kemik dokusunun olduğu yerlerde (örneğin alt ekstremitelerde) cilde birkaç saniye süre ile basılırsa, basınç etkisi ile interstisyel sıvı etrafa dağılır ve parmakların basıldığı yerde parmak izi çıkar ve bu bir süre kalır. Parmakların ödemli deride oluşturduğu bu çöküntüye “**gode**” adı verilir. Bu ödeme de “**gode bırakan ödem**” denir. Bazı ödemler gode bırakmaz (miksödem, lenfödem gibi). Bu nedenle bu özellik ayırıcı tanıda kullanılabilir. Alt ekstremitelerde gode bırakan ödem, hipoalbüminemiye bağlı onkotik basınç azalması ile karakterli nefrotik sendrom (idrarla protein kaybı), Kwashiorkor (yetersiz protein alımı), kistik fibrozis (protein malabsorpsiyonu), karaciğer sirozu (protein sentez yetersizliği) gibi durumlar yanı sıra kapiller hidrostatik basınç artışına ikincil olarak kalp yetmezliği ya da sıvı tutulumunun görüldüğü akut glomerulonefrit gibi sistemik hastalıklarda her iki tarafta olabilir. Tek taraflı gode bırakan ödem derin ven trombozu, variköz venler, tromboflebit ya da dermatit gibi tek ekstremitayı ilgilendiren lokalize bir duruma işaret eder.

Ödem yaygın olduğunda “jeneralize ödem” adını alır. Bu durumda vücudun değişik doku ve organlarında patolojik sıvı birikimleri olur. Ağır kalp yetmezliği’nde akciğer ödemi, plevral efüzyon, asit (karın içinde seröz vasıfta sıvı birikimi) ve periferik ödem görülebilir. Bu şekilde tüm vücudu kaplayan yaygın ödeme “**anazarka tarzında ödem**” adı verilir.

Ödemin derecelendirmesinde objektif bir ölçü olmamakla birlikte genellikle 1+ ile 4+ arasında derecelendirilir. Buna göre 1+ ödem hafif olup her iki ayak ve ayak bileği ödemi; 2+ ödem her iki ayak, bacak, el ya da önkoldaki ödemi; 3+ ödem her iki alt ve üst ekstremita ve yüz bölgesini içine alan ödemi; 4+ ödem ise anazarka tarzındaki ödemi ifade etmek için kullanılır.

Organlara özgü ödemler de görülebilmektedir. Beyin ödemi beyinde ekstraselüler sıvı birikiminden kaynaklanır. Toksik, travmatik ya da sistemik hastalıklara ikincil gelişebilir. Baş ağrısı, göz dibi incelemesinde papil ödemi ile başlayıp herniasyon ile ölüme kadar götürebilir.

Pulmoner ödem, çoğunlukla kalbin sol ventrikül yetmezliğine ikincil olarak ortaya çıkar. Toksik madde inhalasyonu da pulmoner ödem nedeni olabilir. Dispne, takipne, hava açlığı, oksijen saturasyonunda düşüklük gibi bulgulara neden olur. Plevral boşlukta sıvı birikimine plevral efüzyon denir.

Korneal ödem, glokom, ağır konjonktivit, keratit ya da göz cerrahisi sonrası olabilir. Bu durumda kişi parlak ışık çevresinde renkli halolar gördüğünden bahseder.

Göz kapakları üzerinde görülen ödeme periorbital ödem adı verilir. Burada cilt altı doku gevşek olduğundan sıvı kolaylıkla birikir. Nefrotik sendromun bazen ilk bulgusu periorbital ödem olabilir.

Cilt üzerinde lokalize kaşıntılı ödem, böcek ısırıklarında olabilir. Allerjik olaylarda yüzde, dudaklarda, dilde görülen ödeme anjionörotik ödem adı verilir. Bazen solunum yollarını da tutup hayati tehlikeye neden olabilir.

Miksödem, hipotiroidide görülen sert ve gode bırakmayan ödemdir. Bağdoku artışına bağlıdır.

Lenfödem, lenfatik direnaj bozukluğuna ikincil olarak interstisyel alandaki sıvının kan dolaşımına taşınmasındaki yetersizliğe bağlı olarak gelişir. Lenfatik damarların tıkanmasına neden olan kanser, büyümüş lenf nodları, radyoterapi sonrası lenfatik damarların hasar görmesi ya da lenfatik damarların parazitlerle istila edilip tıkanması (elefantiyazis hastalığında olduğu gibi) lenfödeme neden olabilir. Lenfatikler üzerine pompa etkisi yapan kas aktivitesinin olmadığı durumlarda (yatalak hastalarda olduğu gibi) yine lenfatik direnajın bozulmasına bağlı özellikle alt ekstremitelerde lenfödem olabilir. Lenfödem gode bırakmaz.

Vasküler yapıların inflamasyonu ile karakterli vaskülitlerde damarların geçirgenliğinin bozulmasına ikincil ödem olabilir. Henoch-Schonlein purpurasında el ve ayak sırtlarında görülen ödem buna bağlıdır.